

P. Kučera (ed.), M. Stránský, M. Weber, A. Salašová, B. Šarapatka a kolektiv: Úmluva o krajině: důsledky a rizika nedodržování Evropské úmluvy o krajině

Dvojazyčně (česky a anglicky) prezentovaný obsah poměrně výpravné publikace připomíná 10 let, které uplynuly od implementace významné evropské normy do legislativy českého státu. Stručnou recenzi v Živě zveřejňuji s potěšením, že někteří z autorů knihy, badatelé v přírodních vědách, jsou členy jedné z našich vědeckých společností – České společnosti pro krajinou ekologii, která se podílela na práci mezirezortní komise připravující v letech 2001–02 podmínky pro začlenění úmluvy do českého práva (v platnost u nás vešla v r. 2004).

Publikace je pro evropský dnešek svým vznikem dosti typickým produktem jako výstup jednoho z projektů operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, v tomto případě však nejde o tematicky úzce účelový prostředek zhodnocení, ale pro celokontinentální kontext našeho území v aspektu krajině kontinuity získává širší význam. Rovněž doba 10 let platnosti normy je k posuzování výsledků a dopadů na praxi opodstatněným intervalem. Řešitelský tým se rekrutuje převážně ze Zahradnické fakulty v Lednici (Mendelova univerzita v Brně) a zejména prostřednictvím svých krajiných architektů má k tématu podstatné kompetence.

Po předmluvě hovořící o historii přístupu ke krajině a samotné úmluvy včetně jejího významu následuje kapitola s podrobnějším rozvedením postavení Evropské úmluvy o krajině u nás a v mezinárodním měřítku. Třetí kapitola se nazývá Zavádění všeobecných opatření. Po de-

finičním rozlišení různých akcentů při vymezení pojmu krajina (podle oborů či rezortů) se věnuje dosti detailně ochraně, správě, plánování, krajině politice a zásadám územního rozvoje na úrovních obcí, měst a krajů. Zvláštní pozornosti se dostává postupům v prosazování větší účasti veřejnosti v rozhodovacích procesech na úrovni krajiny a tomu, co se dnes označuje jako komunitní plánování. Následuje stať Zavádění zvláštních opatření. Ona opatření jsou z dlouhodobého hlediska možná významnější svým faktickým dopadem na dosahování cílů úmluvy než ta „všeobecná“, formalizovaná ve správě. Jde o vzdělávání a výchovu s vlivem na povědomí veřejnosti o kvalitách, různorodosti a fungování krajiných celků, oblastí a základních typů vyskytujících se v našem teritoriu. Úzce to souvisí s hodnotovým systémem obyvatel, který určuje citlivost vůči změnám krajiných atributů a uvědomování si příčin trendů těchto proměn se všemi možnými důsledky pro život. Dílčí závěrečná pasáž pojmenovaná Katalog krajin zpřehledňuje důležité poznávací znaky, jichž je užitečné si všimnout. Pokračujeme kapitolou Nástroje pro realizaci krajiných politik, která uvádí plánovací nástroje a mluví o strategiích v práci s krajinou. Značný prostor tu autoři věnují případovým studiím (Dolní Povltaví, Nové Dvory – Kačina). Významnou část tvoří oddíl Důsledky a rizika nedodržování Evropské úmluvy o krajině. Mnohé napoví už pojmy použité v podkapitolách: rezortismus, ztráta identity, ztráta pozoruhodnosti přírod-

ních krajin (a komponovaných či kulturních krajin), ztráta struktury, degradace půdy, narušení těžbou surovin. Protiklad najdeme v následující kapitole Pozitivní příklady implementace Evropské úmluvy o krajině. Předpokladem je podle její úvodní části demokratické zřízení a trvalá udržitelnost ve způsobu řízení a hospodaření. Dále se stať opírá znovu o různé studie se zobecnitelnými výsledky (Nadějkovsko, Neratov, mikroregion Strážnicko). Ve své druhé části pokračuje různými variacemi v ekologické obnově krajiny (zemědělská krajina a pozemkové úpravy, ekologické zemědělství, regenerace dobývacích území).

Závěr publikace shrnuje základní předpoklady pro skutečně naplnění toho, co se od přijetí úmluvy v době jejího zrodu očekávalo a stále očekává, co zůstává nezaplněno. Nejprve ve dvou blocích upozorňuje na hlavní problémy: (1) kompromisnická řešení v rozhodováních při střetech rezortů ze strany české vlády, jež má mít funkci koordinační a kdy zdravý stav a rozvoj krajiněho uspořádání dosud hraje podřízenou roli, jinými slovy: neduh rezortismu, a (2) nezměněná schémata rozhodovacích procesů při nakládání s krajinou a s přírodními zdroji, nedostatečná (spolu)práce s veřejností. Pozitivní změna do budoucna je podmíněna přistoupením k pravidlům, která autoři shrnují do 12 zásad. Knihu uzavírá Přehled jazykových ekvivalentů a Použitá literatura. Text je esteticky doplněn řadou kvalitních barevných fotografií z různých krajiných typů nebo stanovišť, mapami včetně historických a občas grafickými ilustracemi kvantitativních parametrů, resp. diagramy.

Byť v textovém ustrojení publikace jako celku převažuje směr úvah a hodnocení nesený reflexí legislativy, sociologie, vnímání krajiny, estetiky, managementu a hospodaření, ekologicky orientovaný biolog ocení postižení přírodních zákonitostí u pojednání o degradaci půdy, ekologické obnovy krajin změněných těžbou nebo ukládáním deponií industriálních odpadů nebo ekologického zemědělství. Je škoda, že chybí terminologický rejstřík, který by ještě více pomohl široké veřejnosti často nikoli běžné pojmy uložit do paměti a pracovat s nimi. Kniha je bezesporu užitečná nejen bilancováním po kulatém časovém úseku existence Evropské úmluvy o krajině, ale přinejmenším také soustředěním a strukturováním informací, jež by se měly nekomplikovaně a frekventovaně k lidem dostávat. Měla by být v knihovnách jak vysokých, tak středních škol. A samozřejmě nejen tam.

Mendelova univerzita v Brně, 2014, 183 str. V případě zájmu o publikaci kontaktujte pro bližší informace některého z autorů ze Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity (<http://zf.mendelu.cz>).

1 Ukázka obývané a ekologicky vyvážené středoevropské krajiny. Pohled na německou stranu Šumavy (z visuté stezky v korunách stromů) v národním parku Bavorský les. Řadu území s podobným krajiným rázem lze nalézt i v českých zemích nebo v dalších oblastech střední Evropy. Foto P. Kovář

